

УДК 370.1+370.17+370.182.6

Тетяна ЖАРОВЦЕВА

*доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету дошкільної педагогіки і психології
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського, м. Одеса, Україна
e-mail: tanya1209z@rambler.ru*

КАРАЗОГЛЮ (ГЕДІЛ) Фат'ма (Туреччина)

*аспірантка кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського, м. Одеса, Україна*

МЕДІА-КУЛЬТУРА БАТЬКІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ

У статті розглядається сутність і формування медіа-культури як сучасної потенційної основи сімейного виховання дітей, визначено структуру медіа-культури та її вплив на диференціацію виховних можливостей батьків. Виявлені особливості сприйняття й освоєння дітьми інформації. Розглянуто такі критерії ставлення дітей до основ медіа-культури: «понятійний» (знання основ медіа-культури, конкретних медіа-форматів); «сенсорний» (частота спілкування з медіа-інформацією); «мотиваційний» (емоційні, естетичні мотиви контакту з медіа-культурою); «оцінний» (рівень сприйняття, здатність до аудіовізуального мислення); «креативний» (рівень творчого начала в різних аспектах діяльності, перш за все в перцептивної, художньої, ігрової). Проведено науково-теоретичний аналіз впливів медіа-факторів на процес виховання дітей та на взаємодію з сім'ями дошкільників.

Ключові слова: медіа-культура, медіа-освіта, сім'я, батьки, дошкільник, інформаційно-виховний простір.

Сьогодні медіа один з основних чинників соціалізації молодого покоління. Об'єкт впливу потоку повідомлень не стільки окремих індивідів, скільки свідомість і поведінка людей, що складають аудиторію того чи іншого конкретного засобу масової комунікації. Відомо, що первинне ставлення до медійних носіїв відбувається у сім'ї. Саме тому освіченість батьків з боку входження дітей в інформаційний простір суспільства є важливим чинником їх соціалізації.

За останні роки було проведено чимало досліджень, які торкаються проблеми впливу медіа на дитячу аудиторію (Л. Зазнобіна, А. Новикова, Н. Рижих, А. Федоров та ін.) Автори в цілому сходяться на думці, що поряд з музикою і спортом спілкування з творами медіакультури у дітей знаходиться на одному з перших місць. При цьому медіакультура (наприклад, телепередачі та екранні тексти Інтернету) органічно увібрала в себе риси літератури, театру, музики, образотворчого мистецтва.

Медіа-освіта відповідає потребам сучасної педагогіки у розвитку особистості, поширює спектр методів і форм проведення занять з дітьми. А комплексне вивчення телебачення, відео, Інтернету, віртуального світу комп'ютера, які синтезують риси практично всіх традиційних мистецтв, допо-

магає виправити суттєві недоліки традиційної освіти з урахуванням сучасних потреб суспільства.

Сьогодні дослідники відзначають виникнення конфліктів нового типу між сферою особистого життя і діяльністю. Мова йде про те, що робота активно втручається у сімейний простір, викликає „розмивання меж між ними”. Через постійне використання вдома мобільних телефонів, факсів, електронної пошти та Інтернету в службових цілях дім перетворюється на „домашній офіс”. На сімейне дозвілля, яке так необхідно дитині, практично не залишається у батьків часу. У зв'язку з цим виник термін «тейлорізація сімейного життя», тобто приватне життя людини у все більшій мірі піддається «контролю і експлуатації». Безсумнівно, це несе загрозу сімейним цінностям виховання. У дорослих стає все менше часу на спільну діяльність з дітьми, спілкування батьків з дітьми, рідними та близькими. Все частіше виникають конфлікти, що призводять до стресів і навіть до прояву жорстокості в сімейних відносинах. Все це, звичайно, не кращим чином позначається на вихованні дитини, у якій формується негативний образ сім'ї з відповідними наслідками.

Великі надії покладаються на діяльність ЗМІ, видання книг, наочних посібників, створення проєктів в мережі Інтернет за тематикою зміцнення

сім'ї. Очевидно, що для відновлення престижу сім'ї недостатньо апеляції до традиційних цінностей. Необхідно використовувати ті можливості, які відкриває розвиток інформаційних технологій. Показово, що в Інтернеті вже з'явилися портали, присвячені питанням виховання дітей, де батьки в режимі online можуть обмінюватися досвідом, практичними порадами.

Методика медіа-освіти дошкільної аудиторії базується на реалізації різноманітних творчих та ігрових завдань. Теоретичний аналіз їх елементів, розробка і застосування їх у практиці навчання дозволяють виділити такі основні функції: навчальні, адаптаційні, розвивальні та керуючі. При цьому під навчальною функцією розуміється засвоєння знань про теорії й закони, прийоми сприйняття й аналізу медіа-текстів, здатність застосовувати ці знання в інших ситуаціях, міркувати логічно; адаптаційна функція виявляється в первісному, понятійному етапі спілкування з медіа-культури; під розвиваючою функцією мається на увазі розвиток мотиваційних (компенсаторних, терапевтичних, рекреативних), вольових та інших властивостей і якостей особистості, досвіду творчого контакту з медіа; завдання керуючої функції – формування найкращих умов для аналізу медіа-текстів.

Таким чином, розвиток дитячої аудиторії по відношенню до основ медіа-культури можна визначити за допомогою таких критеріїв: «понятійного» (знання основ медіа-культури, конкретних медіа-форматів); «сенсорного» (частота спілкування з медіа-інформацією); «мотиваційного» (емоційні, естетичні мотиви контакту з медіа-культурою); «оцінного» (рівень сприйняття, здатність до аудіовізуального мислення); «креативного» (рівень творчого начала в різних аспектах діяльності, перш за все в перцептивній, художній, ігровій).

Особливості сприйняття й освоєння дітьми інформації залежать від того середовища, того кола спілкування і того соціально-культурного та духовного контексту, де відбувається взаємодія з інформаційним каналом.

Сімейна атмосфера визначає емоційний настрій і впливає на формування ставлення до одержуваної інформації. І. Кон пише, що практично немає жодного соціального чи психологічного аспекту поведінки дітей, який не залежав від їхніх сімейних умов у сьогоденні або майбутньому [3, 198].

Сприйняття медіа-продукту дітьми в процесі спільного перегляду позитивно впливає на формування когнітивних структур, коли його обговорюють з дорослими: так, 11,6% сімей регулярно

влаштовують спільні телеперегляди, 70,3% дітей іноді дивляться з батьками телепередачі, 18,1% дітей залишаються наодинці з телевізором. Батькам необхідно під час спільного перегляду або після нього аналізувати медіа-тексти разом з дітьми. У 61,4% батьків лише іноді виходить обговорити переглянуті телепрограми зі своїми дітьми. Самостійний добір інформації в цьому віці – відповідальний момент у розвитку медіа-культури. Непідготовленість до розумного відбору виявляється повною «всеїдністю». Зловживання переглядом телепрограм таїть у собі соціальну небезпеку, яка полягає в двох моментах. По-перше, пасивне проведення часу перед телевізором завдає шкоди всім іншим видам культурної діяльності, активним її формам, є найважливішими чинниками розвитку особистості. По-друге, «телевізійна всеїдність» девальвує зміст самих передач: все сприймається на досить схожому, поверхневому і зниженому рівні.

Досить суперечливою виявилася ситуація з поінформованістю батьків про те, що дивляться діти: так, наприклад, 23,9% опитаних батьків стверджували, що володіють інформацією, 35,4% знають мало або нічого не знають. Що стосується дітей, то з'ясувалося, що лише 9,6% батьків контролюють своїх дітей біля екранів телевізора, 44,5% батьків знаходяться в повному невіданні.

В результаті найважливіший період становлення особистості людини залишається без впливу з боку дорослих, особливо з боку близького оточення дітей. У батьків інша думка з цього питання: 38,6% вважають, що вони активно прищеплюють своїм дітям виборче відношення до медіа-продукту.

З одного боку, сьогодні не існує покоління дорослих, яких би навчали медіа-культури. З іншого – в інформаційних технологіях так швидко відбуваються зміни, з якими легше справляються діти, ніж їхні батьки. Таким чином, розвиток мультимедійних засобів може призвести до появи проблеми: до «розриву поколінь» – дітей, які легко управляються з Інтернетом і комп'ютером, та їх батьків, які ними не достатньо користуються.

Безумовно, вмінням роботи з інформацією необхідно привчати у родині, і це повинно бути регулярно. Це буде сприяти не тільки інтелектуальному розвитку особистості, але і зменшити негативний вплив на неповнолітню аудиторію. На жаль, сучасна ситуація така, що, з одного боку, батьки вважають: медіа-освіти повинні займатися навчальні заклади. З іншого – педагоги продовжують працювати за традиційною системою, не враховуючи потреби сучасного суспільства у формуванні критичного мислення дітей.

У цьому зв'язку набуває значення підвищення рівня медіа-грамотності педагогів і медіа-освіти батьків. Розвиток медіа-культури пов'язано з розвитком медіа-компетентності батьків. Медіа-культура взагалі визначається як сукупність інформаційно-комунікаційних засобів, що функціонують у суспільстві, знакових систем, елементів культури комунікації, пошуку, збирання, виробництва і передачі інформації, а також культури її сприймання соціальними групами та соціумом у цілому.

Сьогодні ми можемо говорити про виникнення феномену «нового батьківства» в сучасному суспільстві. Процес трансформації батьківського самосвідомості знаходиться в руслі тенденцій, характерних для країн Заходу. Сучасне або нове батьківство отримало свій розвиток завдяки новим інформаційним технологіям (насамперед, Інтернету). Деякі фахівці розглядають нове батьківство як паростки нового соціального руху, орієнтованого на позитивні цілі.

З розвитком Інтернету інформаційні ресурси, адресовані батькам, стають важливим джерелом інформації щодо багатьох аспектів повсякденного життя, споживання, виховання та догляду за дітьми. Ці ресурси досить різноманітні і в загальному вигляді можуть бути розділені на два типи. По-перше, інформаційні ресурси, покликані сприяти батьківського соціалізації і мають інформацію не тільки про товари, послуги, а й пропонують знання про дитячої психології, дитячо-батьківських відносинах, вихованні. По-друге, форуми та віртуальні спільноти батьків, засновані на спільних інтересах, де батьки мають можливість обговорити різні проблеми, з якими вони стикаються.

Найбільш інтенсивно в блогах та інтернет-форумах йдуть обговорення вибору школи, проблем домашнього навчання, висловлюється ставлення до підручників та освітнім програмам. Відмінною рисою взаємодії батьків стає поширення інформаційного поля, в якому батьки не тільки полемізують один з одним, але й надають матеріальну допомогу і емоційну підтримку таким же, як вони самі, минаючи допомогу держави.

Сьогодні відбувається переосмислення цінностей батьківства, зростання батьківської співпричетності до процесу соціалізації дитини. Вперше і найбільш чітко цю думку сформулював Е. Гідденс, який говорив, що із зникненням традиційної сім'ї трансформується батьківське самосвідомість, яке

«слід розглядати ... з набагато більш високими вимогами, що пред'являються до турботи про дітей і їх захисту». Він пише про «демократію почуттів у повсякденному житті», повазі до особистості дитини, відмови від насильства та сваволі у ставленні до дітей [1].

У роботах фамілістів з'явився новий термін – «громадянська батьківська свідомість». Розуміння і усвідомлення відповідальності, що стоять перед людьми різних поколінь проблем і можливості їх спільного вирішення стає основою для формування активної громадянської позиції батьків. Виникнення нових незалежних асоціацій, віртуальних чи реальних, їх різноманітність дозволяє зробити висновок про те, що становлення громадянського батьківського свідомості являє собою джерело важливих соціальних змін суспільства в цілому.

Медіа-культуру батьків ми визначаємо як здатність батьків ефективно взаємодіяти з інформаційними носіями, адекватно поводитися в інформаційному середовищі та використовувати інформаційні засоби у вихованні та формуванні інформаційної культури дітей. Медіа-компетентність батьків заснована на низці компонентів: перший – досвід використання медіа-матеріалами, другий – активне застосування умінь у сфері медіа, третій – готовність до самоосвіти.

Структура медіа-компетентності батьків складається з відповідних блоків обов'язкових умінь. По-перше, це форми діяльнісно-орієнтованого аналізу медіа: відбір і використання того, що можуть запропонувати медіа; розробка свого власного медіа-продукту. По-друге, в термінах змісту, обидві форми включають знання та аналітичні здібності, пов'язані з: креативними можливостями, на яких засновані різні види медіа; передумовою для ефективного використання медіа; економічними, соціальними, технічними, політичними умовами, які пов'язані з виробництвом і розповсюдженням медіа-продукту.

Об'єктивне вивчення процесів, що розгорнулися в межах нового соціального простору, розвитку сучасної дитини є досить актуальним сьогодні. Це допоможе у висуванні нових ідей, спрямованих на теоретико-методологічне та практичне забезпечення процесів освіти і виховання дітей у сім'ї, вдосконалення підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів, спрямованих на оздоровлення суспільного стану сім'ї в сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Гидденс Э. Ускользающий мир: как глобализация меняет нашу жизнь // Э.Гидденс – М. – 2004. – 77 с.
2. Змановская Н. В. Формирование медиа-коммуникативной образованности будущих учителей // Н. В. Змановская, Автореф. дис. канд. пед. наук. – Красноярск, 2014. – 24 с.
3. Кон И. С. Психология ранней юности // И. С. Кон – М.; Просвещение 1989.

4. Кириллова Н. Б. Зачем нужна медиакультура. – 2004. – № 1. – С. 34 – 36.
5. Лебедь О.Л. Образ семьи в современной культуре [Электронный ресурс]. : <http://www.naturalbirth.ru/public/oleb.php> (дата обращения: 25.04.2012).
6. Лемиш Д. Жертвы экрана. Влияние телевидения на развитие детей. //Д.М.Лемиш, – 2017. – 123 с.
7. Сапунов Б. Образование и медиакультура // Высшее образование. – 2014. – № 8. – С. 3 – 4.

References

1. Giddens E. (2004) Yskolzaushi mir: kak globalizaciya menyaet nashy zhizn//E.Giddens – M- [in Russian].
2. Zmanovskaya N.V. (2014) Formirovanie media-kommunikativnoi obrazovannosti bydyshich uchitelei|| N.V. Zmanovskaya, Avtoreferat di.kand. ped. nauk [in Russian].
3. Kon I.S. (1989) Psixologiya rannei ynosti/ I.S.Kon – M.Prosveshenie, [in Russian].
4. Kirrilova N,B. (2014) Zachem nyzhna mediakyltyra// – Obrazovanie – 1- S.34. , [in Russian].
5. Lebed O.L. (2017) Obraz sem'i v sovremennoi kylytre [Elektronni resyrs]. : <http://www.naturalbirth.ru/public/oleb.php>.
6. Lemish D. (2017) Zhertva ekrana Vliyanie televideniya na razvitie ditei. – 123 s.
7. Sapynov B. (2014) Obrazovanye i mediakyltyra//Vischee obrazovanie. – 8-S.3-4.

Жаровцева Т., Каразоглю (Гедил) Фатъма. Медіа-культура родителів в умовах сучасного інформаційно-всвітального простору

В статті розглядається сутність і формування медіа-культури як сучасної потенціальної основи сімейного виховання дітей, визначена структура медіа-культури і її вплив на диференціацію виховальних можливостей батьків. Виявлені особливості сприйняття і освоєння дитини інформації. Розглянуті наступні критерії ставлення дітей до основи медіа-культури: «понятійний» (знання основ медіа-культури, конкретних медіа-форматів) «сенсорний» (частота об'єднання з медіа-інформацією); «мотиваційний» (емоціональні, естетичні мотиви контакту з медіа-культурою) «оціночний» (рівень сприйняття, здатність до аудіовізуального мислення) «креативний» (рівень творчого початку в різних аспектах діяльності, переважно в перцептивній, художественній, ігровій). Проведено науково-теоретичний аналіз впливу медіа-факторів на процес виховання дітей і на взаємодію з сім'ями дошкільників.

Ключові слова: медіа-культура, медіа-освіта, сім'я, батьки, дошкільник. інформаційно-всвітальне простору.

Zharovtseva T., Karazohliu (Hedil) Fatma. Media culture of parents in the conditions of modern information and educational space

The article deals with the essence and formation of media culture as a modern potential basis for family education of children, the structure of media culture and its influence on the differentiation of parents' educational opportunities are defined. Peculiarities of perception and development of information by children are revealed. The following criteria of children's attitude to the basics of media culture are considered: «conceptual» (knowledge of the fundamentals of media culture, specific media formats) «touch» (frequency of communication with media information); «motivational» (emotional, aesthetic motives of contact with the media culture) «evaluative» (level of perception, ability to audiovisual thinking) «creative» (the level of creativity in various aspects of activity, primarily in the perceptive, artistic, playful).

The methodology of media education for the preschool audience is based on the implementation of a variety of creative and gaming tasks. The theoretical analysis of their elements, the development and application of them in the practice of teaching allow to distinguish the following basic functions: training, adaptive, developing and managing. At the same time, the training function is understood as the mastering of knowledge about theory and laws, methods of perception and analysis of media texts, the ability to apply this knowledge in other situations, to reason logically; the adaptive function is manifested in the initial, conceptual stage of communication from the media culture; Under the developing function, the development of motivational (compensatory, therapeutic, recreational), volitional and other properties and qualities of the person, experience of creative contact with the media is meant; The task of the control function is the formation of the best conditions for the analysis of media texts.

The structure of media competence of parents consists of the corresponding blocks of compulsory skills. First, they are forms of activity-oriented analysis of media: selection and use of what the media can offer; developing your own media product. Secondly, in terms of content, both forms include knowledge and analytical skills related to: the creative possibilities on which different types of media are based; a prerequisite for the effective use of media; economic, social, technical, and political conditions that are associated with the production and distribution of a media product.

A scientific-theoretical analysis of the influence of media factors on the process of raising children and on interaction with families of preschool children was carried out.

Key words: media culture, media education, family, parents, preschool child. information and educational space.

Стаття надійшла до редколегії 13.02.2018